

УТЈЕЦАЈ МАСОВНОГ ТУРИЗМА НА ПРОСТОРНИ РАЗВОЈ И МОБИЛНОСТ ПРИОБАЛНИХ ГРАДОВА У ИСТРИ: СЛУЧАЈЕВИ РОВИЊА, ПОРЕЧА И ПУЛЕ

IMPACT OF MASS TOURISM ON SPATIAL DEVELOPMENT AND MOBILITY IN COASTAL CITIES OF ISTRIA: CASES OF ROVINJ, POREČ AND PULA

Денис Амбруш¹
Сара Кутић^{1а}
Иван Маровић^{1б}

Прегледни рад
DOI: 10.5937/KONPUP26088A

АПСТРАКТ

Циљ истраживања био је анализирати утјецај масовног туризма на просторни развој и мобилност приобалних градова у Истри, с фокусом на Ровињ, Пореч и Пулу. Иако масовни туризам доприноси господарском расту, ствара значајне просторне и инфраструктурне изазове те утјече на друштвене промјене попут гентрификације и иселјавања. Истраживање се темељило на анализи литературе, статистичких података и просторно-планских докумената, уз примјену студија случаја. Резултати показују сезоналност туристичког оптерећења, просторно ширење градова, пренамјене земљишта, апартманизацију те додатно оптерећење прометне и комуналне инфраструктуре. Расправа истиче потребу за одрживим просторним планирањем, регулацијом смјештајних капацитета и унапјеђењем мобилности. Главни допринос рада је идентификација критичних тачака уз приједлог мјера за дугорочно очување квалитете живота локалног становништва у градовима.

Кључне ријечи: масовни туризам, просторни развој, мобилност, приобални градови, одрживи развој

ABSTRACT

The aim of this study was to analyze the impact of mass tourism on spatial development and mobility in coastal cities of Istria, focusing on Rovinj, Poreč, and Pula. Although mass tourism contributes to economic growth, it creates significant spatial and infrastructural challenges and affects social changes such as gentrification and population outflow. The research was

¹ Свеучилиште у Ријеци, Грађевински факултет, Завод за прометнице, организацију и технологију грађења и архитектуру; 1_Доц. др сц; дипл.инж.арх; e-mail: denis.ambrus@gradri.uniri.hr; ORCID: 0000-0002-8721-3783, 1a_ свеучилишни приједипломски студиј (завршни рад), 1b_Проф. др сц.; дипл.инж.грађ; ORCID: 0000-0003-1524-0333

based on the analysis of literature, statistical data, and spatial planning documents, using case studies. The results highlight the seasonality of tourist pressure, urban expansion, land-use changes, apartmentization, and additional strain on transport and communal infrastructure. The discussion emphasizes the need for sustainable spatial planning, regulation of accommodation capacities, and improved mobility. The main contribution of the study is the identification of critical points and the proposal of measures to ensure the long-term quality of life for local residents.

Keywords: *mass tourism, spatial development, mobility, coastal cities, sustainable development*

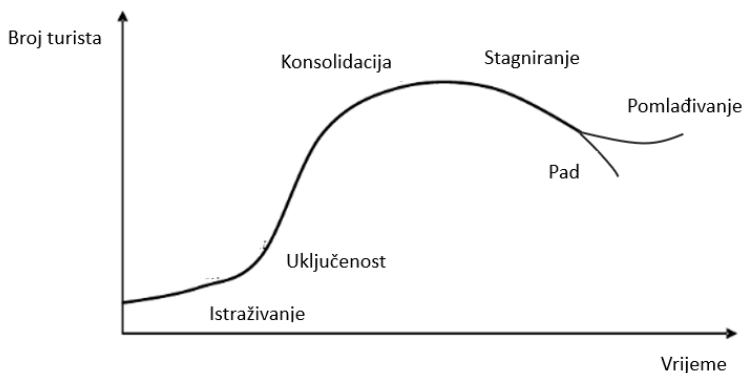
UVOD

Cilj istraživanja bio je analizirati utjecaj masovnog turizma na prostorni razvoj i mobilnost priobalnih gradova u Istri, s fokusom na Rovinj, Poreč i Pulu. Masovni turizam doprinosi gospodarskom rastu, stvara značajne prostorne i infrastrukturne izazove te utječe na društvene promjene poput gentrifikacije i iseljavanja. Turizam je ključna djelatnost u Republici Hrvatskoj, posebno na Jadranskoj obali, a Istra dugogodišnje prednjači po broju ostvarenih turističkih noćenja. Iako donosi gospodarske koristi, nova radna mjesta i promociju gradova, masovni turizam stvara prometne gužve, dodatno opterećuje lokalni promet i infrastrukturu te utječe na život domicilnog stanovništva. Gradovi Rovinj i Poreč gotovo u potpunosti ovise o turizmu, dok je Pula raznolikija i manje ovisna o širokom spektru proizvoda i usluga kojima se turist koristi za vrijeme svojeg turističkog putovanja i boravka. Usporedba pokazuje različite načine suočavanja s pritiscima masovnog turizma i kratkoročnog turističkog najma te njihov utjecaj na prostorni razvoj i degradaciju kulturne i prirodne baštine, mobilnost i društvene promjene. Rad objašnjava pojam masovnog turizma i njegove probleme, analizira prostorne značajke i statistiku dolazaka u odabranim gradovima te prikazuje kratkoročne prostorne posljedice. Izrađena analiza ističe prednosti, nedostatke, prilike i prijetnje masovnog turizma, na temelju čega su dane preporuke za održivo planiranje i poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva. Cilj je pokazati da turizam, iako važan za razvoj, može izazvati ozbiljne svekolike probleme ako se njime ne upravlja pravilno. Istraživanje se temeljilo na analizi literature, statističkih podataka i prostorno-planskih dokumenata, uz primjenu studija slučaja.

MASOVNI TURIZAM I PROSTORNI RAZVOJ U ISTRI

Istarski poluotok doživljava rekordni broj turista, pri čemu masovni turizam karakterizira koncentracija posjetitelja na istim odredištima u isto vrijeme, često kroz ponuđene paket aranžmane i standardizirana iskustva.

UNWTO [7, 8] definira masovni turizam kao broj posjetitelja koji odredište može primiti bez narušavanja okoliša i kvalitete iskustva. Masovni turizam se pojavljuje u raznim okružjima, od velikih gradova do naselja udaljenih otoka, a osnovne karakteristike uključuju sezonalnost i pristupačnost, uz popratni utjecaj niskotarifnih letova, prepletenosti društvenih mreža i aktivnosti influencera. Tako primjenjeni Butlerov model, [1] između ostalih, prikazuje faze razvoja turizma: istraživanje, uključenost, razvoj, konsolidaciju, stagnaciju i pad ili pomlađivanje. (Dij. 1)

Slika 1. *Dijagram 1_Butlerov model* (izradila Kutić, S. prema [2])

Dijagram nam pokazuje različite faze u turizmu, os ordinate predstavlja broj turista, dok os apscise predstavlja vrijeme. Obzirom da je Butler izradio model kako bi bio primjenjiv na niz različitih slučajeva i situacija, nisu uvrštene brojke. Turizam značajno oblikuje i prostorni razvoj, potičući širenje građevinskih zona, prenamjenu korištenja zemljišta, opterećenje infrastrukture i vršne promjene u prometnoj mreži. Primjer Rovinja pokazuje kako zastarjela vodno-komunalna infrastruktura može biti opterećena zbog velikog broja turista. Dolazak turista stvara probleme mobilnosti, osobito pri obilascima u starim gradskim jezgrama s uskim ulicama i nedostatkom parkirališnih mjesta, te zagušenja na prilaznim cestama što je uočeno ponajviše tokom padavina i lošijeg vremena. Nosivi turistički kapacitet, koji uključuje društvenu, ekonomsku i ekološku dimenziju, [3] definira maksimalan broj posjetitelja koji destinacija može podnijeti bez negativnih posljedica. Održavanje cjelogodišnje permanentne ravnoteže između turizma i kvalitete života lokalnog stanovništva ključno je za dugoročnu održivost. Istra je turistički atraktivna regija s kontinuiranim rastom dolazaka i noćenja, pri čemu su opisani Poreč, Rovinj i Pula među najopterećenijima.

Opazeno je da kampovi čine najveći udio noćenja, što dodatno naglašava potrebu za strateškim prostornim planiranjem radi očuvanja prirodnoga okoliša, kulturnih resursa i funkcionalnosti infrastrukture. Zakonski okvir prostornog planiranja u RH i Strategija razvoja održivog turizma do 2030. [6] usmjereni su deklarativno na zaštitu okoliša, održivi razvoj [5] i ublažavanje negativnih utjecaja masovnog turizma.

ROVINJ – PROSTORNA TRANSFORMACIJA I RAST TURIZMA

Prostorne i urbanističke značajke

Rovinj se smjestio na zapadnom dijelu Istarskog poluotoka, obuhvaćajući i 14 otoka i 6 hridi, uključujući otočiće Svetog Andriju i Svetu Katarinu. Grad pokriva površinu teritorija od 77,5 km² (Rovinj + Rovinjsko Selo) i ima oko 12 968 stanovnika, (2021.) graničeći s općinama Bale, Kanfanar, Sv. Lovreč i Vrsar. Njegov smještaj uz 45. paralelu osigurava povoljne klimatske uvjete, što zajedno s Porečom i Pulom čini Rovinj atraktivnom turističkim odredištem. Povijesno je bio otočno naselje, spojen s kopnom tek 1763., što je oblikovalo starogradsku jezgru s uskim ulicama i visokim zidinama. Danas je ona transformirana te je gotovo potpuno pješačka zona. Grad je usvojio Strategiju zelene infrastrukture i Plan razvoja turizma 2022.–2030., [10] s ciljem dugoročno održivog rasta kroz 19 mjera usmjerenih na upravljanje destinacijom, te infrastrukturom, ljudskim i smještajnim kapacitetima.

Počeci turizma

Turizam u Rovinju zvanično počinje 1888. otvaranjem morskog klimatskog lječilišta „Maria Theresia Seehospiz“. Poduzetnik Georg Hutterott kupio je 1890. četiri otoka i planirao razvoj luksuznog turističkog središta. Hotel „Adriatico“ otvoren je 1913., dok značajniji rast turizma počinje nakon Drugog sv. rata, a 1970-ih dolazi do razdoblja pojave masovnog turizma. Ratna zbivanja 1990-ih privremeno usporavaju rast, koji se 2000-ih ponovno ubrzava modernizacijom smještaja, izgradnjom hotela i luksuznih objekata. Pandemija COVID-19 2020. privremeno smanjuje posjete, no od 2022. broj turista ponovno raste i obara sve dotadašnje rekorde.

Statistički pokazatelji turizma

Turizam u Rovinju kontinuirano raste, donoseći ekonomske koristi, ali i prostorne, ekološke i infrastrukturne izazove. Zabilježeno je ukupno 736.025 dolazaka i 4.214.603 noćenja, (2024.) od čega se više od pola ostvaruje tijekom ljetnih mjeseci u lipnju, srpnju i kolovozu. [9] U strukturi smještajnih kapaciteta vidljivo je da najviše dolazaka i noćenja ostvaruju kampovi i hoteli, dok privatni apartmani i sobe stvaraju dodatni pritisak na promet i infrastrukturu zbog raspršenog smještaja i korištenja osobnih vozila. (Tab. 1) Te je uočena izražena sezonalnost kod koje je takav oblik

turizma izrazito ljetni jer ljetni mjeseci čine gotovo dvije trećine godišnjih noćenja, dok zimi broj posjetitelja značajno opada.

Tabela 1. Pregled ostvarenih dolazaka i noćenja turista prema tipu smještajnog objekta u 2024. godini za grad Rovinj (izradila Kutić, S. prema [14])

Tip smještajnog objekta	Dolasci	Noćenja
Hoteli	222.349	893.023
Turistička naselja	66.027	403.568
Kampovi	237.691	1.850.645
Usluge građana u domaćinstvu	157.565	809.386
Ostali ugostiteljski objekti	43.115	133.441
Kuće i stanovi za odmor	8.836	120.554
Nautika	442	3.986

Prostorne posljedice turizma

Rovinj je prerastao prostorno širenje iz srednjovjekovne jezgre u grad pod snažnim utjecajem turizma. Novi kvartovi i hotelski kapaciteti razvili su se prema kopnu i uz obalu, a povijesna jezgra je prenamijenjena u turističke sadržaje. Potražnja za zemljištem i pretvaranje tradicionalnih obiteljskih kuća u apartmane za odmor jača kontinuirano pritisak na prostor, unatoč planovima koji ograničavaju nove građevinske zone i štite zelene površine. Masovni turizam, uz ostalo, izaziva i sezonske prometne gužve i opterećenje javne ulične vodovodne i kanalizacijske mreže. Grad je na dodatna opterećenja reagirao s odlukama o uvođenju pješačkih zona, (Sl. 1) „shuttle“ servisima, biciklističkim i javnim prijevozom te modernizacijom komunalne infrastrukture (vodoopskrba, odvodnja, elektroenergetika), čime je poboljšana kvaliteta života i održivost turističkog razvoja.

Slika 2. Rovinj - ACI marina Rovinj u turističkoj zoni Monte Mulini (Izvor: Ambruš, D. 2025.)

Društveni i stambeni utjecaji

Povijesna jezgra transformira se dugotrajanim socio-prostornim procesom gentrifikacije u luksuzni turistički prostor, gdje broj stalnih stanovnika opada, a autentičnost života se smanjuje. Turizam cijelo vremenski podiže cijene nekretnina i osnovnih usluga, otežavajući lokalnom stanovništvu život i pristup stambenim jedinicama. Visoki troškovi, buka i gužve potiču stanovnike na preseljenje, obično u rubne dijelove grada, gdje imaju više prostora i moderniju infrastrukturu.

POREČ – GEOGRAFSKI POLOŽAJ, TURIZAM I PROSTORNO PLANIRANJE

Geografski položaj i urbanističke karakteristike

Poreč se nalazi na zapadnoj obali Istre i, uz Rovinj, pripada među najposjećenije turističke destinacije RH. Prostire se na 139 km² i broji 16.607 stanovnika (2021.). Obala je razvedena, s najbližim otokom Sv. Nikola udaljenim tek nekoliko minuta vožnje od starogradske jezgre. Povijesna jezgra čuva kulturni identitet grada: uske, kamenom popločane ulice uglavnom su pješačke, dok se stanovanje lokalnog stanovništva povlači prema rubnim dijelovima. Prostorni i urbanistički planovi uređenja predviđaju njegovo daljnje širenje uz zaštitu obalnih i zelenih površina.

Povijest i razvoj turizma

Poreč je nastao kao rimsko naselje Parentium i kroz stoljeća bio pod Rimskim Carstvom, Bizantom, Venecijom i Austro-Ugarskom monarhijom. Najpoznatiji spomenik je Eufrazijeva bazilika iz 6. st., koja pod zaštitom UNESCO-a. Turizam se počinje razvijati sredinom 19. st., a hotel Riviera (1910.) označio je početak intenzivnijeg razvoja. U drugoj polovici 20. st. grade se hoteli, kampovi i drugi smještajni kapaciteti, uključujući hotel Pical, trenutno najveću pojedinačnu investiciju u hrvatski turizam.* Poreč spaja bogatu povijest s modernim turističkim sadržajima, što ga čini jednom od najuspješnijih turističkih odredišta Jadrana.

Statistički pokazatelji turizma

Poreč je ostvario ukupno 644.556 dolazaka i 3.413.512 noćenja, (2024.) pri čemu glavni dio (349.538 dolazaka i 2.152.736 noćenja) otpada na ljetne mjeseci – lipanj, srpanj i kolovoz. [9] Sezonalnost je izrazita, dok zimski mjeseci bilježe minimalan turistički promet. Hotelski smještaj dominira (393.040 dolazaka i 1.803.952 noćenja), dok privatni apartmani i sobe bilježe 122.901 dolazaka i 796.678 noćenja. Kampovi su treći po važnosti. Privatni smještaj stvara najveći pritisak na infrastrukturu jer je raspršen po cijelom urbanom području. (Tab. 2) Masovni turizam oblikuje i definira raspodjelu kapaciteta i infrastrukture, s vrhuncem u mjesecu srpnju i kolovozu kada dolazi do izraženih pritisaka na promet i komunalne sustave.

Tabela 2. Pregled ostvarenih dolazaka i noćenja turista prema tipu smještajnog objekta u 2024. godini za grad Poreč (izradila Kutić, S. prema [15])

Vrsta objekta	Dolasci	Noćenja
Hoteli	393.040	1.803.952
Objekti u domaćinstvu	122.901	796.678
Kampovi	29.535	315.079
Ostali UO za smještaj	29.526	161.051
Nekomercijalni smještaj	8.382	130.767
Objekti na OPG-u	69	336
UKUPNO	583.453	3.207.863

Prostorno planska dokumentacija

Središnji dio Poreča, uključujući staru jezgru i otok Sv. Nikola, (Sl. 2) predviđen je za urbani razvoj, uz zaštitu kulturne baštine – Eufrazijevu baziliku, palače, ulice i trgove. Obalni pojas gotovo je u potpunosti turistički razvijen. Generalni urbanistički plan grada Poreča jasno razlikuje stambene, poljoprivredne, rekreacijske i turističke zone. Crvena boja, (T) na planu, označava turističke komplekse uz obalu, dok se stambene zone sve više povlače prema unutrašnjosti. Planirane građevinske zone uglavnom su smještene uz obalu i povezane s turističkim širenjem.

Slika 2. Poreč i otok sv. Nikola (Izvor: Ambruš, D. 2025.)

Prometna infrastruktura

Tijekom ljeta promet je gust, posebno na državnim cestama D75 i D302 te autocestom A9 koja je dio Istarskog ipsilona, te europskog pravca E751. Lokalni promet kroz turističke zone dodatno opterećuje infrastrukturu. Prostorni plan uređenja grada Poreča prikazuje namjenu prometnih površina i predviđa rješenja za rasterećenje prometa u skladu s turističkim pritiscima.

PULA – GEOGRAFSKI POLOŽAJ, URBANIZAM I TURIZAM

Geografski položaj i urbanističke karakteristike

Pula se smjestila na najjužnijem dijelu Istarskog poluotoka, na spoju kopna i mora, razvijena na sedam brežuljaka: Kaštel, Zaro, Arena, Sv. Martin, Opatija sv. Mihovila, Mondipola i Pra Grande. Grad ima 52 220 stanovnika (2021.). te povijesnu strateški prirodno zaštićenu luku dubine do 38 metara, s dva pristupa za plovila. Površina grada Pule iznosi 53,8 km². Sjeverni dio graniči s otocima Sv. Jerolim i Kozadom, te gradskim naseljima Veli Vrh, Štinjan i Šijanskom šumom; istok čine naselja Valdebek, Busoler, Valmade i Monteserpo; jug Starom Plinarom i marinom Veruda; a zapad Verudel, Lungomare i Musil. Mediteranska klima, blage zime i topla ljeta, u kombinaciji sa zaštićenim nacionalnim parkom poput Brijuna, povoljna je za razvoj turizma.

Urbanistički čimbenici Pule u usporedbi s Rovinjom i Porečom

Pula se razlikuje od Rovinja i Poreča jer osim turizma, njezin razvoj temelji se i na industriji, javnim uslugama i kulturnoj baštini. Dok Rovinj i Poreč ovise gotovo isključivo o turizmu, Pula ima raznovrsniju razvijenu cjelogodišnju funkcionalnost. Usporedba urbanističkih čimbenika pokazuje: Pula ima zahtjevniji reljef, ali razvijeniju prometnu i lučku infrastrukturu te vlastitu zračnu luku. Ona nudi veće zelene površine i bolje parkirališne kapacitete, dok Rovinj i Poreč imaju bolje ocjene u segmentima vezanim uz turizam, poput smještaja i uređenosti kampova. Sezonske gužve su prisutne u sva tri grada, no Poreč i Rovinj su osjetljiviji na prenapučenost zbog ograničenih kapaciteta. Zaključak je da masovni turizam u Puli ne određuje prostorno planiranje i širenje grada, dok Poreč i Rovinj djelomično su u zavisnosti o turističkim pritiscima.

Turizam grada Pule

Pula je povijesno bogat grad, strateška luka nekadašnje Austro-Ugarske Monarhije krajem 19. stoljeća, što je potaknulo prve turističke dolaske. (Sl. 3) Rimska Arena, Augustov hram i Zlatna vrata ostali su njene glavne atrakcije. Nakon Drugog sv. rata turizam je jačao kroz izgradnju hotela, kampova i privatnog smještaja. Danas Pula kombinira kulturno-povijesnu ponudu [4] s modernim sadržajima: sportom, kulturnim događajima i noćnim životom. Masovni turizam vrhunac doseže u ljetnim mjesecima (lipanj–kolovoz), što stvara prometne gužve, prenapučenost u staroj jezgri i oko Arene te problem nedostatka parkirališta. Kulturne manifestacije, poput Pulskog filmskog festivala, dodatno povećavaju pritisak infrastrukture. Pula se profilirala kao kulturno-povijesno središte s masovnim pristupom, privlačeći obitelji, jednodnevne posjetitelje i turiste iz kampova. Ovaj model pokazuje kako masovni turizam istovremeno donosi gospodarski rast i izazove za infrastrukturu.

Slika 3. Pula i hotel Riviera (Izvor: Ambruš, D. 2025.)

Statistički podaci

Pula je ostvarila više od 420.000 dolazaka i oko 2 milijuna noćenja (2024.) Najviše noćenja ostvareno je u privatnom smještaju (preko 900.000), zatim u kampovima (oko 400.000), dok hoteli bilježe oko 314.000 noćenja. [9] (Tab. 3) Za razliku od Rovinja (4,5 milijuna) i Poreča (3,5 milijuna), Pula ima manji turistički volumen, ali značajniju ulogu kulturno-povijesnog središta. Sezonalnost je izrazita, a njen masovni turizam dodatno opterećuje promet i komunalne usluge.

Tabela 3. Pregled ostvarenih dolazaka i noćenja turista prema tipu smještajnog objekta u 2024. godini za grad Pulu (izradila Kutić, S. prema [16])

Tip smještajnog objekta	Dolasci	Noćenja
Hotel	108.549	314.049
Kamp	75.387	404.000
Turistički apartman	40.588	219.000
Objekti u domaćinstvu	176.832	902.942
Hostel	17.192	44.743
Ostali ugostiteljski objekti za odmor	43.639	149.924
Kuća/stan stanovnika općine/grada	3.374	50.780
Kuća/stan za odmor (vikendica)	1.383	21.254
Plovni objekti	23.353	156.394

Uloga infrastrukture

Infrastruktura je ključna za razvoj turizma u Puli: Zračna luka Pula udaljena je 6 km od gradskog centra i služi masovnom dolasku turista. Morska luka u centru grada omogućuje dolazak jednodnevnih posjetitelja, što dodatno opterećuje uske ulice i turističke zone. Autobusni kolodvor i cestovna povezanost putem Istarskog ipsilona omogućuju pristup automobilima, ali stvaraju povremene gužve u sezoni. Željeznička mreža je nedovoljno razvijena za rasterećenje cestovnog prometa. [11] Bivši vojni prostori, danas bez primarne namjene, uz obalu nude potencijal za proširenje smještaja ili kulturnih sadržaja, ali nerealna i neuključiva u gradsku funkciju buduća prenamjena može pojačati pritisak masovnog turizma.

RASPRAVA

Masovni turizam snažno utječe na prostorni razvoj priobalnih gradova, no njegovi učinci variraju ovisno o strukturi gospodarstva, urbanističkim karakteristikama i razini turističkog razvoja. Uspoređujući Rovinj, Poreč i Pulu, jasno je da se masovni turizam manifestira različitim načinima u svakom gradu. Rovinj i Poreč gotovo u potpunosti ovise o turizmu. Njihov urbani razvoj snažno je oblikovan potrebama turističke potražnje. Povijesne jezgre gotovo su u cijelosti posvećene turističkim sadržajima, dok se stanovanje lokalnog stanovništva povuklo prema rubnim dijelovima grada. To rezultira opterećenjem komunalne i prometne infrastrukture, apartmanizacijom, visokom sezonalnošću i porastom cijena nekretnina. Urbanistički planovi moraju balansirati između očuvanja kulturne baštine i održavanja kvalitete života lokalnog stanovništva. Masovni turizam, kroz više prethodnih desetljeća a tako i danas, oblikuje prostorni razvoj dok turistički kapaciteti se šire gotovo cijelom obalom, sve dok su zelene površine i javni prostori ograničeni. Pula, definitivno pokazuje drugačiji obrazac razvoja. Iako grad također bilježi izražen masovni turizam u ljetnim mjesecima, njegov razvoj nije isključivo turistički. Industrija, javne usluge, kulturni sadržaji i povijesna baština čine značajan dio lokalnog gospodarstva. Time Pula ostvaruje veći urbanistički balans jer gradska jezgra nije potpuno posvećena turizmu, a postojeći stambeni i infrastrukturni kapaciteti nisu pod istim pritiskom kao u Rovinju i Poreču. Blizina zračne luke, autobusnog kolodvora i željezničke stanice dodatno olakšava promet i ublažava sezonalni pritisak, premda prometne gužve i preopterećenost javnih prostora tijekom ljetnih mjeseci i dalje predstavljaju izazov. Kritički gledano, usporedba pokazuje da ovisnost o turizmu neposredno povećava ranjivost gradova. Rovinj i Poreč bilježe visoke turističke brojke s više od 3 milijuna noćenja godišnje, ali s posljedicama poput prenapučenosti, problema s parkiranjem i smanjenja kvalitete života lokalnog stanovništva. Pula, sa ostvarenih 2 milijuna noćenja godišnje, pokazuje da diverzifikacija gospodarstva i razvijena infrastruktura omogućuju veću otpornost na pritiske masovnog turizma. [12] Sezonalnost dodatno naglašava izazove u sva tri grada, no u Puli su njezini učinci ublaženi zahvaljujući kombinaciji privatnog smještaja, kampova i jednodnevnih posjetitelja, dok su Rovinj i Poreč koncentrirani na višednevne posjete i velike hotelske i kamping infrastrukture. Urbanistički planovi Rovinja i Poreča stoga moraju prvenstveno rješavati probleme prenapučenosti i održivosti, dok Pula može istovremeno razvijati turizam i osiguravati kvalitetu života lokalnog stanovništva. Primijenjena komparativna analiza pokazuje da masovni turizam oblikuje zatečeni urbani prostor, ali njegova uloga ovisi o strukturi gospodarstva i postojećoj infrastrukturi. Rovinj i Poreč primjeri su gradova u kojima turizam dominira prostornim i infrastrukturnim odlukama, dok Pula predstavlja model uravnoteženog razvoja u kojem turizam doprinosi gospodarskom rastu, ali

ne definira u potpunosti urbani karakter grada. Ova usporedba naglašava potrebu za strateškim planiranjem koje kombinira turistički razvoj s očuvanjem kvalitete života i održivim urbanističkim praksama navedenih istarskih gradova.

ZAKLJUČAK

Ovim istraživačkim radom analiziran je utjecaj masovnog turizma na prostorni razvoj priobalnih gradova, s naglaskom na primjere Rovinja, Poreča i Pule. Cilj rada bio je istražiti kako masovni turizam preoblikuje urbani prostor, prometnu infrastrukturu i svakodnevni život lokalnog stanovništva. Rezultati ukazuju da masovni turizam doprinosi ekonomskom rastu i međunarodnoj prepoznatljivosti gradova, ali istovremeno stvara značajan pritisak na prostor i infrastrukturu. U Rovinju i Poreču, koji su gotovo u potpunosti ovisni o turizmu, posljedice su posebno vidljive: širenje građevinskih zona, opterećenje komunalne i prometne infrastrukture, fenomen apartmanizacije te povećanje cijena nekretnina. Pula, s druge strane, ima razvijene i druge gospodarske grane osim turizma, a njezin razvoj podupire i blizina prometne infrastrukture (zračne luke, autobusnog kolodvora i željezničke stanice).

Zaključno, Rovinj, Poreč i Pula pripadaju među najpoželjnija turistička mjesta u RH. Sva tri grada nude bogatu kulturno-povijesnu baštinu, prirodne ljepote i turističku ponudu prilagođenu različitim profilima posjetitelja. Rovinj nudi raznovrsnu ponudu smještaja od luksuznih hotela i odmarališta do manjih privatnih apartmana i kampova. Poreč se ističe prepoznatljivom kombinacijom povijesne baštine i moderne planirane turističke ponude. Pula, osim turizma, održava i druge grane gospodarstva te se po tome razlikuje od preostala dva grada, smanjujući svoju ovisnost o masovnom turizmu. Svi gradovi privlače posjetitelje drevnim šarmom, blizinom mora, izvrsnom klimom, bogatom gastronomskom ponudom, manifestacijama i kulturnim događajima koji upotpunjuju turistički doživljaj. Unatoč tim prednostima, sezonalnost turizma ostaje zabrinjavajuća pojava jer ljeti Poreč i Rovinj posjete i do deset puta više turista nego što imaju stanovnika, što snažno opterećuje infrastrukturu, promet i kvalitetu života lokalnog stanovništva. Stoga je nužno uspostaviti novu planersku praksu uključivši strateško planiranje koje će uravnotežiti buduće potrebe turista i lokalne zajednice. Očekuje se da će takvi planovi i strateška ulaganja omogućiti dugoročnu održivost, zadržati popularnost gradova među posjetiteljima te očuvati karakter, autentičnost i kvalitetu života lokalnog stanovništva.

Literatura

- Butler, R. W.: „The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources“, *The Canadian Geographer*, 24(1), 1980, str. 5–12.
- Nordin, S., Westlund, H.: „Social capital and the life cycle model: The transformation of the destination of Åre“, *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 57(3), 2009, str. 259–284.
- Hall, C. M., Page, S. J.: *The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space*, Routledge, London, 2014.
- Jelinčić, D. A.: *Kultura u izlogu: kratki vodič za kulturni turizam*, Meandarmedia, Zagreb, 2010.
- Klarić, Z. (ur.): *Održivi turizam*, Institut za turizam, Zagreb, 2017.
- Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske: *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine*, Zagreb, 2023.
- UNWTO: *Overtourism? Understanding and Managing Urban Tourism Growth beyond Perceptions*, World Tourism Organization, Madrid, 2018.
- UNWTO: *Tourism and Sustainable Development Goals – Journey to 2030*, World Tourism Organization, Madrid, 2022.
- Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske: *Turizam u 2023. i 2024. godini*, Zagreb, 2024.
- Grad Rovinj-Rovigno: *Plan razvoja turizma Grada Rovinja 2022.–2030.*, Rovinj, 2022.
- Grad Poreč-Parenzo: *Generalni urbanistički plan Grada Poreča*, Poreč, 2021.
- Grad Pula-Pola: *Prostorni plan uređenja Grada Pule*, Pula, 2021.
- Institut za turizam: *Turistički promet u Hrvatskoj – analiza trendova*, Zagreb, 2023.
- <https://www.rovinj-tourism.com/>
- <https://www.myporec.com/hr/o-nama/dokumenti-i-izvjesca/247>
- <https://pulainfo.hr/hr/>

***Zahvala** Rad je proizašao iz završnog rada Sare Kutić „Utjecaj masovnog turizma na prostorni razvoj i mobilnost priobalnih gradova“, pri Građevinskom fakultetu u Rijeci. 2025. god., mentor doc.dr.sc. Denis Ambruš